

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ

ВАСЮК О. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
 E-mail: yasiuk.oksana@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-0926-7599

ВИГОВСЬКА С. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
 E-mail: vygovsjka@ukr.net, ORCID ID 0000-0002-8270-7207

ВИГОВСЬКИЙ А. Ю., кандидат технічних наук, доцент кафедри лісівництва
Національний університет біоресурсів і природокористування України
 E-mail: vygovsikiy@ukr.net, ORCID ID 0000-0001-6545-0430

Анотація: У статті здійснено дослідження мотивації студентів закладів вищої освіти з метою виявлення домінуючої. Для цього всі мотиви навчальної діяльності поділено на пізнавальні та соціальні. Опитування проводилось за допомогою методики вивчення мотивів навчальної діяльності (модифікація А. Реана, В. Якуніна). Воно засвідчило, що у системі навчання майбутніх фахівців лісового господарства домінуючими є такі пізнавальні мотиви: «стати висококваліфікованим фахівцем», «здобути глибокі й міцні знання», «забезпечити успіх у майбутній професійній діяльності». Серед соціальних найчастіше називається мотив «одержати диплом», «постійно одержувати стипендію», «добитися схвалення батьків і оточуючих». Такі мотиви, як «не відставати від однокурсників», «виконувати педагогічні вимоги», «бути прикладом для однокурсників», «уникнути осуду й покарання за погане навчання», студенти обирали досить рідко. У студентів 1, 3 та 4 курсів переважає пізнавальна мотивація. Студенти 2 курсу серед важливих для них мотивів назвали 2 пізнавальні та 2 соціальні. Проте соціальний мотив «одержати диплом» отримав перший ранг. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методики ефективного формування мотивації навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: мотивація, навчальна мотивація, мотив, пізнавальні мотиви, соціальні мотиви, студент, заклад вищої освіти.

Актуальність. Успішність навчання студентів професії безпосередньо залежить від мотивів її вибору. Як стверджують науковці [2], цінність вищої освіти як засобу отримати глибокі й міцні знання та стати висококваліфікованим фахівцем останнім часом різко знизилася. Поширення набуває мотивація вступу до закладів вищої освіти заради диплому. Значна кількість студентів не усвідомлює мети свого навчання у закладі вищої освіти та називає різні мотиви здобуття освіти. Отже, проблема мотивації до навчання нині є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню мотивів навчальної діяльності у закладі вищої

освіти присвячені праці Н. Бадмаєвої, Л. Божович, Н. Василенко, О. Видри, С. Занюка, Є. Ільїна, Т. Ільїної, А. Маркової, Г. Мухіної, Г. Павловець, В. Філоненко, П. Яковсона, В. Якуніна та ін. Усі вони простежують три основні лінії мотивації: пізнавальну, професійну і соціальну (прагматичну).

Мета статті. Дослідити пізнавальну і соціальну мотивацію студентів закладів вищої освіти з метою виявлення домінуючої.

Методи дослідження. Дослідження мотивації студентів проводилось за допомогою методики вивчення мотивів навчальної діяльності (модифікація А. Реана, В. Якуніна). Вона має два варіанти, відмінності між сук

О.В. проведення та опрацювання результатів. Її перший варіант дозволяє із запропонованого списку 16 мотивів навчальної діяльності вибрати п'ять найбільш значущих для респондента. Водночас, при виділенні 5 провідних мотивів ми позбавляємося можливості встановити ступінь значущості кожного із запропонованих мотивів. Проте виокремлення 5 домінуючих мотивів дає можливість встановити основні фактори, що визначають ставлення студентів до навчальної діяльності.

За результатами другого варіанту анкети є можливість визначити середнє значення оцінки мотиву та проранжувати їх. Це дозволяє оцінити значимість для респондентів кожного мотиву як окремо, так і в сукупності всіх представлених мотивів.

Мотиви навчальної діяльності умовно можна розподілити на дві групи: пізнавальні та соціальні. До пізнавальних (які безпосередньо стосуються навчальної діяльності) нами віднесені: «стати висококваліфікованим фахівцем»; «успішно продовжити навчання на наступних курсах»; «успішно вчитися, складати іспити на «добре» і «відмінно»; «придбати глибокі й міцні знання»; «бути постійно готовим до чергових занять»; «не запускати вивчення предметів навчального циклу»; «забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності»; «одержати інтелектуальне задоволення». До соціальних (тісно пов'язані з міжособистісними взаєминами та спілкуванням) – «одержати диплом»; «постійно одержувати стипендію»; «не відставати від однокурсників»;

«виконувати педагогічні вимоги»; «домогтися поваги викладачів»; «бути прикладом для однокурсників»; «добитися схвалення батьків і навколишніх»; «уникнути осуду й покарання за погане навчання».

Результати дослідження. Нами проведено емпіричне дослідження, яким були охоплені студенти спеціальності «Лісове господарство» Національного університету біоресурсів і природокористування України. У дослідженні взяли участь 110 осіб: студентів I курсу – 33, II – 29, III – 23, IV – 25.

Зупинимось на кількісному та якісному аналізі результатів опитування студентів за першим варіантом анкети. Обробка та інтерпретація результатів здійснювалася наступним чином. Визначалася частота називання мотивів у числі найбільш значущих по всій обстежуваній вибірці. У нашому випадку це студенти однієї академічної групи. У таблиці 1 представлені кількісні показники результатів опитування студентів за першим варіантом анкети.

Так студенти-першокурсники найчастіше вказали на мотиви «стати висококваліфікованим фахівцем» (названий 28 разів) та «здобути глибокі й міцні знання» (названий 20 разів). За частотою згадування наступними за названими є мотиви «забезпечити успіх у майбутній професійній діяльності» (названий 19 разів) та «одержати інтелектуальне задоволення» (названий 17 разів). Отже, для першокурсників, майбутніх фахівців лісового господарства, провідними навчальними мотивами є професійні

Таблиця 1. Розподіл мотивів навчальної діяльності студентів спеціальності «Лісове господарство»

Кількість	Курс	Номер мотиву															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Назва мотиву	I	28	15	11	6	7	20	2	9	2	19	3	10	2	11	3	17
	II	22	22	7	9	16	14	2	3	5	11	3	7	3	12	3	6
	III	17	16	6	3	10	9	1	5	5	15	3	5	1	9	5	5
	IV	15	17	6	3	8	12	2	10	6	8	1	7	4	12	4	11

Лише кілька респондентів-першокурсників назвали такі мотиви, як «бути постійно готовим до чергових

занять», «не відставати від однокурсників», «бути прикладом для однокурсників» та «уникнути осуду й покарання

© Васюк О.В., Виговська С.В., Виговський А.Ю.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 10(4) 2019

за погане навчання», що свідчить про домінування у них пізнавальної мотивації.

Студенти другого курсу при виборі домінантних мотивів навчальної діяльності перевагу надали таким: «стати висококваліфікованим фахівцем» та «одержати диплом» (названі по 22 рази), «постійно одержувати стипендію» (названий 16 разів), «здобути глибокі й міцні знання» (названий 14 разів).

Цікаво, що студенти другого курсу практично не назвали мотив «бути постійно готовим до чергових занять» (2 вибори), хоча вибір таких мотивів, як «стати висококваліфікованим фахівцем» та «одержати диплом» передбачає постійну серйозну роботу над вивченням дисциплін. До того ж опитані другокурсники не надали перевагу таким мотивам, як-от: «не запускати вивчення предметів навчального циклу», «виконувати педагогічні вимоги», «бути прикладом для однокурсників», «уникнути осуду й покарання за погане навчання» (по 3 вибори). Така ситуація, на нашу думку, пов'язана з тим, що у студентів-другокурсників порівняно зі студентами першого курсу відбувається певне зниження мотивації навчання. Наші висновки підтверджують також отримані свого часу результати дослідження С. Занюком [3].

Подібними до результатів опитування студентів другого курсу є відповіді, отримані від студентів-третьокурсників. Так, у мотивації навчальної діяльності вони перевагу надають мотивам «стати висококваліфікованим фахівцем» (названий 17 разів) та «одержати диплом» (названий 16 разів). Третє місце посів мотив «забезпечити успіх у майбутній професійній діяльності» (названий 15 разів).

Такі мотиви навчання, як «бути постійно готовим до чергових занять» та «бути прикладом для однокурсників» названі студентами, майбутніми фахівцями лісового господарства, по одному разу.

Як видно із таблиці 1, студенти четвертого курсу, найбільше вмотивовані на

«одержання диплома» (17 виборів) та «стати висококваліфікованим фахівцем» (15 виборів). Наступними по кількості виборів є мотиви «здобути глибокі й міцні знання» та «добитися схвалення батьків і оточуючих» (по 12).

Для студентів четвертого курсу не досить важливим є мотиви «виконувати педагогічні вимоги» (1 вибір), «успішно вчитися, складати іспити на «добре» і «відмінно» (3 вибори) та «бути прикладом для однокурсників» (4 вибори).

Дослідниця Н. Бадмаєва [1], вивчаючи мотивацію студентів, майбутніх соціальних робітників, з'ясувала, що дієвими мотивами в студентів першого й третього курсів є соціальні мотиви (мотиви престижу та мотиви професійної самореалізації). Ці мотиви займають перше і друге місця у виборах студентів. Третє місце посідають навчально-пізнавальні мотиви. Мотиви отримання схвалення, отримання стипендії й запобігання невдачам займають четверте, п'яте і шосте місця. Отже, дослідження Н. Бадмаєвої частково спростовує результати нашого. Адже аналіз опитування студентів дозволяє зробити висновок, що в студентів-першокурсників, майбутніх фахівців лісового господарства, домінує пізнавальна мотивація. Проте, студенти-третьокурсники при виборі домінантної мотивації все ж таки перевагу надають соціальним мотивам і мотив «добитися схвалення батьків і оточуючих» переважно ставлять на шосте місце. На четвертому курсі, на думку Н. Бадмаєвої, відбуваються зміни в мотиваційній сфері студентів, зокрема, навчально-пізнавальні мотиви стають на перше місце, а мотиви престижу – на третє. Професійна мотивація залишається на другому місці, що переконливо підтверджують і результати нашого дослідження.

У праці Г. Павловець [5] виявлено зміну навчальних мотивів студентів від курсу до курсу. Так, студенти 1 курсу не залишили без вибору жодного мотиву. На другому курсі без вибору був мотив «уникнути осуду й покарання за погане навчання». У нашому дослідженні та-

кож студенти-другокурсники цей мотив залишили поза увагою. Для студентів третього курсу, як вказує Г. Павловець, до незначущих мотивів віднесені мотиви «бути прикладом для однокурсників» й «виконувати педагогічні вимоги». У нашому дослідженні ці мотиви як неважливі для студентів названі вже студентами-другокурсниками.

Проаналізуємо результати анкетування студентів, майбутніх фахівців лісового господарства, за другим варіантом анкети А. Реана і В. Якуніна. Нагадаємо, що респонденти повинні були проранжувати наведені в списку мотиви навчальної діяльності за значимістю для них за 7-бальною шкалою. У таблиці 2 наведені результати цього анкетування в кожній групі студентів від першого до четвертого курсу.

Як видно з таблиці 2, для студентів першого курсу домінуючими є мотиви «стати висококваліфікованим фахівцем» (ранг 1), «здобути глибокі й міцні знання» (ранг 2), «забезпечити ус-

піх у майбутній професійній діяльності» (ранг 3), «одержати диплом» (ранг 4). Такі мотиви, як «бути прикладом для однокурсників» (ранг 16), «не відставати від однокурсників» (ранг 15), «уникнути осуду й покарання за погане навчання» (ранг 14), не є важливими для студентів.

У результаті розподілу мотивів за рангами студентами другого курсу, майбутніми фахівцями лісового господарства, отримано такі результати. Перший ранг отримав мотив «одержати диплом», другий – «стати висококваліфікованим фахівцем», третій – «постійно одержувати стипендію», четвертий – «здобути глибокі й міцні знання». Останні позиції у ранжуванні мотивів навчальної діяльності студентів отримали мотиви «уникнути осуду й покарання за погане навчання» (шістнадцятий ранг), «виконувати педагогічні вимоги» (п'ятнадцятий ранг), «бути прикладом для однокурсників» (чотирнадцятий ранг).

Таблиця 2. Ранжування мотивів навчальної діяльності студентів спеціальності «Лісове господарство»

Курс	Номер мотиву	1	2	3	4	5	6	7	8
I курс	Середнє значення оцінки мотиву	6,52	5,73	4,76	4,76	4,03	5,97	4,64	4,73
	Ранг мотиву	1	4	8/9	8/9	13	2	11	10
II курс	Середнє значення оцінки мотиву	2,71	5,86	4,52	4,38	5,14	5,07	3,45	4,41
	Ранг мотиву	2	1	7	9	3	4	13	8
III курс	Середнє значення оцінки мотиву	5,87	5,69	4,74	4,48	4,44	5,3	4,57	4,44
	Ранг мотиву	1	2	6	8	9/10	4	7	9/10
IV курс	Середнє значення оцінки мотиву	5,48	5,88	5,04	4,32	4,76	5,2	4	4,4
	Ранг мотиву	2	1	5	10	8	3	12	9
Курс	Номер мотиву	9	10	11	12	13	14	15	16
I курс	Середнє значення оцінки мотиву	3,91	5,88	4,39	5	3,76	5,27	3,97	5,46
	Ранг мотиву	15	3	12	7	16	6	14	5
II курс	Середнє значення оцінки мотиву	3,66	4,98	3,21	4,14	3,34	4,74	3,03	4,26
	Ранг мотиву	12	5	15	11	14	6	16	10
III курс	Середнє значення оцінки мотиву	3,91	5,57	4,35	4,35	3,26	5	3,52	4,09
	Ранг мотиву	14	3	11/12	11/12	16	5	15	13
IV курс	Середнє значення оцінки мотиву	3,68	4,96	3,96	4,28	3,36	5,08	3,6	4,8
	Ранг мотиву	14	6	13	11	16	4	15	7

Ранжуючи мотиви навчання, трьохкурсники надали перевагу таким: «стати висококваліфікованим фахівцем» (ранг 1), «одержати диплом» (ранг 2), «забезпечити успіх у майбутній професійній діяльності» (ранг 3), «здобути глибокі і міцні знання» (ранг 4). 16, 15 та 14 позиції в ранжуванні отримали мотиви «бути прикладом для однокурсників», «уникнути осуду й покарання за погане навчання», «не відставати від однокурсників».

Ранжування мотивів за значущістю їх для студентів четвертого курсу показало такі результати. Ранг 1 посів мотив «одержати диплом»; ранг 2 – «стати висококваліфікованим фахівцем»; третій ранг посів мотив «здобути глибокі й міцні знання»; четвертий – «добитися схвалення батьків і навколишніх». Мотиви навчальної діяльності «бути прикладом для однокурсників», «уникнути осуду й покарання за погане навчання», «не відставати від однокурсників» відповідно отримали ранги 16, 15 і 14.

Висновки. Отже, для майбутніх фахівців лісового господарства домінуючими є такі пізнавальні мотиви: «стати висококваліфікованим фахівцем», «здобути глибокі й міцні знання», «забезпечити успіх у майбутній професійній діяльності». Серед соціальних студентами усіх курсів найчастіше називається мотив «одержати диплом», «постійно одержувати стипендію», «добитися схвалення батьків і оточуючих». Такі мотиви, як «не відставати від однокурсників», «виконувати педагогічні вимоги», «бути прикладом для однокурсників», «уникнути осуду й покарання за погане навчання», студенти обирали досить рідко.

Дослідження дозволяє також зробити висновки про те, що у студентів першого, третього та четвертого курсів переважає пізнавальна мотивація. Студенти-другокурсники серед важливих для них мотивів назвали 2 пізнавальні та 2 соціальні. Проте саме соціальний мотив «одержати диплом» отримав перший ранг.

Дослідники А. Печникова та Г. Мухіна [4, с. 253–270] стверджують, що провідними навчальними мотивами студентів є «професійні» та «особистого престижу», менш важливими є «прагматичні» («отримати диплом про вищу освіту») та «пізнавальні» мотиви. Проте від курсу до курсу роль мотивів, що домінують, змінюється. Якщо на першому курсі домінуючими є мотиви «професійні», на другому – «особистого престижу», на третьому і четвертому курсах – обидва типи мотивів, на четвертому – доповнюються «прагматичними» мотивами. Отже, нашим дослідженням підтверджується той факт, що на третьому курсі мотивація студентів може бути змішаною: наявні будуть і пізнавальні, і соціальні мотиви.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці методики ефективного формування мотивації навчальної діяльності студентів.

Список використаних джерел

1. Бадмаева Н. Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: монографія. Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2004. 280 с.
2. Василенко Н. В., Видра О. Г. Мотивація у професійному навчанні майбутніх вчителів технологій. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2014. № 118 (4). URL : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=694.
3. Занюк С. С. Психологічні закономірності керування мотивацією учіння студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 20 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. СПб. : Питер, 2002. 512 с.
5. Павловец Г. Г., Филоненко В. В. Учебная мотивация как фактор профессионального становления современных студентов. URL : conf.stavsu.ru/_WordDocs/604.doc.

References

1. Badmayeva N. T. (2004). Vliyaniye motivatsionnogo faktora na razvitiye

umstvennykh sposobnostey : monografiya [Impact of the motivational factor on the development of mental abilities]. Ulan-Ude : Izd-vo VSGTU, 280 p. [in Russian].

2. Vasylenko, N. V., Vidra O. G. (2014). Motyvatsiia u profesiinomu navchanni maibutnikh vchyteliv tekhnologii [Motivation in the professional training of future technology teachers]. Bulletin of the Chernigiv National Pedagogical University named after. T. G. Shevchenko. no. 118 (4). URL : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=694.

[in Ukrainian].

3. Zaniuk S. S. (2004) Psykholohichni zakonomirnosti

keruvannia motyvatsiieiu uchinnia studentskoi molodi [Psychological patterns of student motivation teaching management] : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

4. Ilin, E. P. (2002) Motivatsiia i motyvy [Motivation and motives]. Sankt-Peterburg : Piter, 512 p. [in Russian].

6. Pavlovets G. G., Filonenko V. V. Uchebnaya motivatsiia kak faktor professionalnogo stanovleniya sovremennykh studentov perekladu [Educational motivation as a factor in the professional formation of modern students]. URL :

conf.stavsu.ru/_WordDocs/604.doc. [in Russian].

MOTIVATION OF STUDENTS TO LEARN

Vasiuk O.V., Vyhovska S.V., Vyhovskyi A.Yu.

Abstract. *The article deals with the study of students' motivation in institutions of higher education in order to identify the dominant. For this purpose, all motives of educational activity are divided into cognitive and social. The survey was conducted using the methodology for studying the motives of educational activities (modification by A. Rean, V. Yakunin). It has shown that in the system of training of future forestry experts the following cognitive motives are dominant: "to become a highly qualified specialist", "to get deep and solid knowledge", "to ensure success in future professional activities". Among the social ones, the motives "to receive a diploma", "to receive a scholarship on a permanent basis", "to obtain the approval of parents and others" are often called. Such motives as "to keep up with classmates", "to fulfill pedagogical requirements", "to be an example for classmates", "to avoid condemnation and punishment for bad learning", were chosen quite rarely. Students in 1, 3 and 4 courses have a cognitive motivation prevailing. Students of the 2nd course among the important for them motives named 2 cognitive and 2 social. However, the social motive "to receive a diploma" had the first rank. Prospects for further research we see in the development of a methodology for effectively forming the motivation of students' educational activities.*

Keywords: *motivation, educational motivation, motive, cognitive motives, social motives, student, institution of higher education.*